

проблеми ефективності. – К., 1995. – С. 205. **14.** *Махлиборода И.М.* Международное процессуальное право и международное судопроизводство: особенности взаимодействия: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10. – М., 2011. – С. 31. **15.** *Лазарев М.И., Шинкареуца Г.Г. и др.* Современное международное морское право. – М., 1984. – С. 184-186. **16.** *Буткевич В.Г., Мицик В.В., Задорожній С.В.* Міжнародне право. Основи теорії / За ред. В.Г. Буткевича. – К.: Либідь, 2002. – С. 133. **17.** *Шинкареуца Г.Г.* Судебные средства разрешения международных споров (тенденции развития): Дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.10. – М., 2010. – С. 24. **18.** *Михайло Баймуратов.* право як буття вченого: Зб. наук. пр.: До 55-річчя проф. М.О. Баймуратова. – К.: Логос, 2009. – С. 671.

УДК 341.1

Є. О. ШЕВКУНОВА

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ НЕУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ЗАХИСТІ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

Досліджуються особливості вияву правосуб'єктності міжнародних неурядових організацій у сфері міжнародного екологічного права, їхнього статусу, аспекти взаємодії міжнародних міжурядових і неурядових організацій; участь міжнародних неурядових організацій у формуванні та розвитку національного природоохоронного законодавства ряду держав; роль та місце Всесвітнього союзу охорони природи у природоохоронному співробітництві між урядами, національними і міжнародними організаціями. У висновках зазначається, що у сфері міжнародного екологічного права міжнародні неурядові організації відіграють доволі суттєву роль; вони роблять вагомий внесок у розвиток цієї галузі міжнародного права; в доктрині обговорюється питання про можливість визнання їхньої правосуб'єктності; основними формами впливу міжнародних неурядових організацій на міжнародні відносини в цілому є інформаційна, консультативна, правотворча, контрольна і слідча.

Ключові слова: міжнародне екологічне право, міжнародна неурядова організація, захист навколишнього середовища, МСОП.

Шевкунова Е. А. Роль международных неправительственных организаций в защите окружающей среды.

Исследуются особенности проявления правосубъектности международных неправительственных организаций в сфере международного экологического права, их статус, аспекты взаимодействия международных межправительственных и неправительственных организаций; участие международных неправительственных организаций в формировании и развитии природоохранного законодательства ряда государств; роль и место Всемирного союза охраны природы в природоохранном сотрудничестве между правительствами, национальными и международными организациями. В выводах отмечается, что в сфере международного экологического права международные неправительственные организации играют довольно существенную роль; они вносят весомый вклад в развитие этой отрасли международного права; в доктрине обсуждается вопрос о возможности признания их правосубъектности; основными формами влияния международных неправительственных организаций на международные отношения в целом выступают информационная, консультационная, правотворческая, контрольная и следственная.

© ШЕВКУНОВА Євгенія Олександрівна – здобувач Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України

Ключевые слова: международное экологическое право, международная неправительственная организация, защита окружающей среды, МСОП.

Shevkunova Ievgeniia. The Role of International Non-governmental Organizations in the Environmental Protection.

Article researches special features of legal capability of international non-governmental organizations in the sphere of international environmental law, their status, aspects of cooperation between international governmental and non-governmental organizations; participation of non-governmental organizations in the formation and development of national environmental laws of a number of states; the role and place of the International Union for Conservation of Nature in the environmental cooperation between governments, national and international organizations. In the conclusion notes that international non-governmental organizations play a rather substantial role in the field of international environmental law; they make a significant contribution to the development of this branch of international law; the doctrine discusses the possibility of recognition of their legal capability; the main forms of international non-governmental organizations' influence on the international relations in general are informative, consultative, law-making, control, investigative.

Key words: international environmental law, international non-governmental organization, environmental protection, the IUCN.

Незважаючи на те, що багато аспектів вказаної проблеми висвітлено у вітчизняній правовій доктрині, зокрема в наукових працях В.І. Андрейцева, А.О. Андрусевич і С.М. Кравченко, О.В. Задорожного, Н.Р. Малишевої, М.О. Медведєвої, Ю.С. Шемшученка та ін., окреслена тема не втрачає своєї актуальності, адже процеси глобалізації в екологічній сфері поширюються, а тому залишаються ще відкритими питання участі неурядових організацій у захисті довкілля на міжнародному рівні, їхньої ролі у міжнародній природоохоронній нормотворчості, аспекти їхньої правосуб'єктності у міжнародному екологічному праві (далі – МЕП) та ін.

За загальним правилом, міжнародні неурядові організації (далі – МНУО) не є суб'єктами міжнародного права (далі – МП)¹. Але в МЕП існують певні аспекти, що свідчать на користь наявності певних рис правосуб'єктності у МНУО чи окремих прав². Найяскравішим виявом правосуб'єктності МНУО в МЕП є укладання міжнародної угоди між державами і МНУО, зокрема Угода між Екватором, ЮНЕСКО та Федерацією Чарльза Дарвіна про заходи щодо охорони біорозмаїття Галапагоського архіпелагу 1964 р.

Сам термін «неурядова організація» (далі – НУО) вперше було вжито в Статуті ООН (ст. 71), хоча першою міжнародною неурядовою організацією став заснований 1863 р. Міжнародний Комітет Червоного Хреста. У статті 71 Статуту ООН діяльність НУО пов'язано з таким органом ООН, як ЕКОСОП, який може проводити з НУО консультації, хоча сам термін не розшифровано. Визначення для МНУО вперше було дано в резолюції 288 (X) Економічної і Соціальної Ради від 27 лютого 1950 р. – «будь-яка міжнародна організація, яка не базується на міжнародному договорі».

Сталими ознаками міжнародної правосуб'єктності МНУО дослідники зазначають такі. Так, М.О. Медведєва вказує на право деяких з них нарівні з державами брати участь у нарадах і зустрічах сторін (п. 1 ст. 12 Нью-йоркської угоди про рибні запаси, що переходять з району в район, 1995 р.), висувати своїх кандидатів на виборах до комітетів (Орхуська конвенція про доступ до інформації, 1998 р.), мають статус спостерігачів у секретаріатах «екологічних» конвенцій на умовах,

однакових для всіх сторін (Конвенція про захист морського середовища Північно-Східної Атлантики, 1992 р.). Під егідою та за безпосередньої участі МНУО розроблялося чимало проектів багатосторонніх угод у сфері охорони навколишнього середовища: Всесвітній союз охорони природи (далі – МСОП) сприяв підготовці та ухваленню Рамсарської конвенції про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення, головним чином як середовища існування водоплавних птахів, 1972 р.; Конвенції про біорозмаїття, 1992 р.³ Можна додати також такі факти: частина з цих організацій має статус спостерігача при ГА ООН (наприклад МСОП), виступають секретаріатами міжурядових конвенцій (наприклад МСОП у Рамсарській угоді про забочлені місця міжнародного значення), а МНУО, що брали участь у Конференції Ріо, отримали також статус активних спостерігачів при Комісії із сталого розвитку, в числі функцій якої вказано «зміцнення діалогу з неурядовими організаціями», які можуть забезпечувати її інформацією з питань програми «Порядок денний на XXI ст.»⁴. Своєю чергою, глава 27 «Порядку денного на XXI ст.» визначає МНУО партнерами сталого розвитку та закликає держави до співробітництва з ними.

Дослідники вказують також і на інші аспекти правосуб'єктності МНУО у МЕРП⁵. Зокрема, щодо їхньої участі в його виробленні та реалізації. З одного боку, корпорації є основними забруднювачами і власниками технологій, що дозволяють охороняти довкілля (наприклад, аварія на нафтовій свердловині BP у Мексиканській затоці 2010 р.). У цьому сенсі вони є прямо або побічно основними адресатами норм МЕРП, зокрема в питаннях відповідальності (принцип «забруднювач – платить»), хоча в цьому разі йдеться скоріше про іншого несуб'єкта МП – транснаціональні корпорації. З іншого боку, захисники довкілля об'єднуються в потужні МНУО (Грінпіс, Друзі Землі, Всесвітній фонд природи тощо), що виконують подвійну роль – приватних організацій допомоги стійкому розвитку в країнах, що розвиваються, і груп тиску, що прагнуть захищати екологічні цінності й сприяти їх переведенню в чинні правові норми.

Своєю чергою, як зазначає Д. Хантер, з огляду на концепцію «навколишнє середовище – спільна турбота людства», передбачається спільний інтерес усіх і кожного до збереження та захисту природних ресурсів Землі. Відповідно, навколишнє середовище і його ресурси – турбота не окремих держав, а всього людства, яке, своєю чергою, включає, крім традиційних суб'єктів МП, також МНУО. Причому саме МНУО володіють найбільшим потенціалом і можливостями для об'єднання зусиль світової спільноти, різних груп та утворень у здійсненні спільної мети⁶.

Ще одним аспектом правосуб'єктності МНУО є можливість брати участь у міжнародних судових процесах. Як сторона/третя сторона МНУО можуть бути представлені в Суді ЄС (справа *Stichting Greenpeace Council v. EC Commission*, 1995 р.) і Європейському суді з прав людини (поки лише теоретично, за умови, що вони є жертвами порушення прав людини)⁷. Також вони можуть виступати як *amicus curiae* (допомога суду шляхом надання необхідної інформації та здійснення експертизи), у засіданнях Європейського суду з прав людини, Міжамериканського суду з прав людини, органів з вирішення спорів Світової організації торгівлі (справа *Shrimp-Turtle case*, 1998 р.; *Salmon case*, 2000 р.; *Asbestos case* 2001 р.), а також Північноамериканської зони вільної торгівлі (далі – НАФТА) (справа *Canadian Methanex Corporation v. USA*, 2001 р.). Крім того, МНУО мають право брати участь у засіданнях квазисудових органів вирішення спорів, таких як

Інспекційна рада Світового банку (Справа «Китай: Проект щодо викорінення бідності на заході країни», 1999 р.), Глобальний екологічний фонд, Секретаріат Північноамериканської комісії зі співробітництва в охороні навколишнього середовища, створеної в рамках НАФТА (справа ВС Hydro case, 2000 р.)⁸.

Починаючи з 80-х років XX ст. виникає новий тип МНУО – названий П. Спіро «пропагандистськими НУО»⁹. Вони мають, на думку дослідника, дві важливі особливості: 1) безпосередньо впливають на прийняття рішень у міжурядових організаціях; 2) мають статус спостерігача на міжурядових конференціях (участь у конференціях під егідою ООН в Ріо (навколишнє середовище), Каїрі (населення) та Пекіні (жінки)). Прикладом таких організацій вважають Грінпіс та Міжнародну амністію.

Ще одним аспектом природоохоронної діяльності неурядових організацій, що лежить на перетині МЕР, міжнародного економічного та міжнародного приватного права і на який вперше звернув увагу М.М. Копилов, є так звані «договори про обмін»¹⁰. Суть цього явища полягає у викупі певною природоохоронною МНУО титулу на частину боргу певної держави (найчастіше йдеться про державу, що розвивається) і передає його в обмін на вживання практичних заходів щодо захисту природи. Так, першу угоду про обмін частини зовнішнього боргу на екологічні програми було укладено в липні 1987 р., коли «Консервасьон Інтернаціональ», некомерційна організація з штаб-квартирою у Вашингтоні, придбала за 100 тис. дол. США частину заборгованості комерційного банку Болівії на суму 650 тис. дол. США, використовуючи як агента «Сітібанк». По суті, ця частина зовнішнього боргу була придбана з 85% знижкою, тобто за ціною 15 центів за один долар. Фінансове покриття даної трансакції було надано Фондом Франка Уїденна. Відповідно до договору, підписаного 13 липня 1987 р., «Консервасьон Інтернаціональ» погасила зобов'язання Болівії виплатити борг у розмірі 650 тис. дол. США в обмін на пакет заходів щодо заснування і статусу біосферного заповідника та прилеглих земель і буферної зони загальною площею понад 4 млн акрів біля півніжжя Болівійських Анд. Крім того, «Консервасьон Інтернаціональ», діючи через місцеву НУО, зголосилася надавати на тривалій основі технічну, фінансову допомогу, а також надавати послуги у сфері менеджменту в питаннях, пов'язаних з районами, що підпадають під захист.

Відповідно до цієї угоди можна зробити кілька висновків щодо «договорів про обмін». По-перше, МНУО («Консервасьон Інтернаціональ») не отримувала землю на правах власності, територія під заповідниками залишилася у власності Болівії, а МНУО стала науково-технічним консультантом уряду Болівії з питань, пов'язаних зі збереженням і керуванням цими ресурсами. Крім того, було засновано операційний фонд допомоги цьому та іншим заповідникам Болівії. Згодом було укладено близько 20 подібних договорів з країнами Америки та Африки¹¹.

Свого часу, відповідаючи на запит представників низки держав, Секретаріат ЮНЕП підготував список неурядових організацій, що включилися в природоохоронну діяльність і підтримують зв'язок з ЮНЕП. У списку було 532 організації¹². Серед них такі, як Всесвітня федерація профспілок, Всесвітня рада миру, Всесвітня федерація демократичної молоді, Міжнародний туристичний союз, Міжнародний союз архітекторів тощо. Така значна кількість МНУО призводить до зниження ефективності їхньої діяльності у МЕР: відбувається дублювання, відсутність координації¹³, розпорошення фінансів.

Як правильно зазначає О. Колбасов, кожна з них вкладає якийсь внесок у спільну справу збереження природи нашої планети, однак головна роль у цій армії МНУО належить обмеженій кількості спеціалізованих і таких, що відзначаються високою активністю, організацій, наприклад, МСОП, Всесвітній фонд охорони дикої живої природи, Грінпіс і деякі ін.¹⁴ Більшість МНУО, що мають спеціальну природоохоронну компетенцію, займаються питаннями охорони окремих природних об'єктів або видів природних ресурсів: Міжнародна рада з охорони птахів, Всесвітня федерація по захисту тварин, Міжнародна федерація по охороні альпійських районів, Європейська федерація по охороні вод тощо.

Треба зазначити, що НУО не діють у вакуумі, вони активно співпрацюють з міжурядовими організаціями. Свого часу А.С. Тимошенко¹⁵ вказував на їхній зв'язок, що полягав у тому, що інструмент МНУО використовується для розробки і популяризації концепцій і принципів МЕР, які через об'єктивні умови не можуть бути поки реалізовані в практиці міждержавного спілкування. Крім того, МНУО можуть залучати кошти під виконання програм, що не одержали явної підтримки держав, але є екологічно прогресивними. А держави, своєю чергою, через механізм міжурядових організацій, які надають підтримку заходам МНУО, одержують можливість опосередковано брати участь у природоохоронних програмах НУО, не будучи пов'язані політичними або правовими зобов'язаннями. Яскравим прикладом такої взаємодії урядових і неурядових організацій є документ «Всесвітня стратегія охорони природи» 1980 р., що є результатом спільної діяльності міжурядових (ФАО, ЮНЕСКО, ЮНЕП) і неурядових (МСОП, ВФДП) організацій¹⁶.

Найстарішою і найвпливовішою з МНУО в сфері МЕР є Всесвітній союз охорони природи (МСОП), до 1990 р. – Міжнародний союз збереження природи та природних ресурсів, раніше – Міжнародний союз охорони природи, заснований 1948 р. як громадська організація, згідно з правом Швейцарії. Має статус некомерційної організації. Від початку МСОП мала пріоритетом «охорону природи від людини», Союз не знайшов підтримки в урядів (особливо країн, що розвиваються). Тому в середині 1950-х років в організації широкої підтримки отримала нова концепція «співіснування людини з природою», що базувалась на збереженні природи та раціональному використанні природних ресурсів. Фінансова криза організації у 50-х роках привела до створення у 1961 р., за підтримки МСОП, Всесвітнього фонду дикої природи (далі – ВФДП)¹⁷. Згідно зі ст. 1 Статуту МСОП сприяє співробітництву між урядами, національними і міжнародними організаціями, а також між окремими особами, що займаються питаннями охорони природи і збереження природних ресурсів шляхом проведення відповідних національних і міжнародних заходів. У Союзі передбачено змішане членство: як урядів країн, так і окремих державних органів, установ, громадських організацій (національні й міжнародні) та інших колективів осіб, що вносять свій вклад у справу охорони природи. Індивідуальне членство передбачене тільки в комісіях цієї організації. Організації-члени організуються в національні та регіональні комітети.

За останні роки МСОП зосередив свою увагу на питаннях охорони особливо цінних об'єктів і природних комплексів, визначних пам'яток природи, окремих видів тварин і рослин, яким загрожує загибель, а також на низці загальних і особливих питань посилення охорони природи у світі. У цьому напрямі МСОП здійснив і продовжує здійснювати необхідні суспільні і науково-технічні заходи,

підготував проекти декількох конвенцій (переважно про охорону тваринного світу), проекти Всесвітньої стратегії і Хартії охорони природи, у 1963 р. видав і постійно оновлює міжнародну «Червону книгу», що містить відомості про види тварин і рослин, що потребують особливої охорони¹⁸. Сюди були внесені зникаючі та рідкісні тварини, розділені на чотири категорії: види, що зникають, рідкісні види і види, що скорочуються, міра загрози для яких не встановлена. Пізніше додалася ще одна категорія: види, яким загрожувало зникнення, але небезпека для яких минула.

Виятково інтенсивною є робота Комісії з політики, права і керування, що складається з 81 експерта з 35 країн. Комісія, у діяльності якої фокусуються практично всі політико-правові заходи МСОП, веде дослідницьку, науково-допоміжну і консультативну роботу. Зокрема, Комісії належить головна роль у підготовці проектів Африканської конвенції про охорону природи і природних ресурсів 1968 р., Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни й флори, що перебувають під загрозою зникнення 1973 р., Угоди про охорону білих ведмедів 1973 р., Конвенції про охорону природи в південній частині Тихого океану 1976 р., Конвенції про охорону мігруючих видів диких тварин 1979 р. і Конвенції про біорозмаїття 1992 р. МСОП за допомогою Комісії готував і щорічно надавав Міжнародній китобійній комісії доповіді про стан виконання відповідної конвенції і кількість китів у океані, що стало в підсумку одним з приводів встановлення заборони на вилов китів у промислових цілях. Союз надає допомогу країнам, переважно тим, що розвиваються, в розробці національного природоохоронного законодавства. Для цього силами комісії створено Інформаційну систему з права навколишнього середовища з центром по природоохоронному законодавству, яка містить більш ніж 45 000 текстів законів окремих країн і міжнародно-правових актів з питань охорони навколишнього середовища і використання природних ресурсів. За участі експертів МСОП підготовлено: Закон про охорону тваринного світу (Панама, 1978 р.), Закон про охоронювані природні комплекси-території (Малаві, 1979 р.), Державний план охорони природи (Таїланд, 1978 р.). Комісія МСОП консультувала також нові природоохоронні закони Свазіленду, Йорданії, Папуа-Нової Гвінеї¹⁹. У рамках міжнародних конвенцій Союз допоміг 75 країнам підготувати і реалізувати національні стратегії охорони навколишнього середовища.

Прикладом діаметрально іншої, з точки зору поведінки МНУО, є Грінпіс (Greenpeace). Ця організація є найбільш відомою громадськістю з усіх НУО, що займаються питаннями охорони навколишнього середовища. Усі кампанії Грінпіс мають ненасильницький, але досить конфронтаційний характер. Головний принцип – попередження завдання шкоди навколишньому середовищу шляхом прямих ненасильницьких дій, зокрема, використовуючи судна Грінпіс²⁰. Яскравими прикладами її практичних дій є боротьба проти японського та норвезького китобійного промислів, захист тропічних лісів, боротьба проти ядерної енергетики тощо. Основними напрямками діяльності та цілями Грінпіс є: революція у галузі енергетики з метою боротьби зі зміною клімату; захист океанів шляхом боротьби з деструктивною практикою рибальства та створення морських заповідників; захист древніх лісів, а також тварин, рослин і людей, що залежать від них; роззброєння і мир; майбутнє, вільне від токсичних речовин; стале сільське господарство шляхом відмови від ГМО та захист біорозмаїття²¹.

Виділимо позитивні й негативні риси правосуб'єктності МНУО у МЕР. До позитивних належать: 1) здатність привернути увагу світової спільноти до важливих і невідкладних екологічних проблем, що вимагають політичних і правових рішень; 2) надають науково-технічну інформацію та інші ресурси в рамках своєї компетенції для підготовки проектів міжнародних договорів; 3) виступають «сторожовим псом», який стежить за дотриманням прийнятих державами зобов'язань; 4) вони допомагають державам здійснювати екологічно значимі проекти і надають для цього наявні у своєму розпорядженні ресурси. До негативних: 1) держави усвідомлюють загрозу своєму суверенітету, в силу якого вони володіють виключним правом ухвалювати і реалізовувати міжнародно-правові норми, а також правом здійснювати контроль над своїми природними ресурсами; 2) МНУО складно проконтролювати і притягнути до відповідальності; 3) МНУО можуть перебувати під впливом зацікавлених урядових органів і груп, а також відображати інтереси переважно розвинених країн, які є, як правило, місцем перебування і основним донором МНУО²².

Отже, у сфері МЕР МНУО відіграють досить суттєву роль. Їхній внесок у розвиток цієї галузі МП оцінюється досить високо. В доктрині обговорюється питання про можливість визнання їх суб'єктами МЕР, однак такий факт може спричинити низку негативних і небажаних наслідків. Але і зараз вони виконують низку функцій, притаманних повноцінним суб'єктам МП (є сторонами угод з державами, виступають учасниками міжнародних конференцій тощо).

Проте основними формами впливу МНУО на міжнародні відносини в цілому є інформаційна, консультативна, правотворча, контрольна і слідча. Вони традиційно беруть участь у правотворчому процесі, впливають на позицію держав, розробляючи проекти конвенцій і угод. Основними аспектами їх роботи в цій галузі є розробка і впровадження в практику на національному і міжнародному рівнях юридичних норм і технічних заходів, спрямованих на охорону, захист і раціональне використання довкілля і окремих його компонентів, сприяння активізації, розширенню і поглибленню міжнародної співпраці в галузі забезпечення екологічної безпеки. Не можна недооцінювати внесок МНУО в кодифікацію МЕР – ряд організацій спеціально займаються неофіційною кодифікацією МЕР (наприклад, Червоний хрест кодифікував у Додатковому протоколі I 1977 р. міжнародно-правові норми, спрямовані на захист довкілля в умовах збройного конфлікту міжнародного характеру).

Досліджуючи практику Міжнародного союзу охорони природи, можна зазначити, що певну роль у міжнародній природоохоронній нормотворчості можуть відігравати і НУО. МНУО володіють найбільшим потенціалом і можливостями для об'єднання зусиль світової спільноти, різних груп та утворень у здійсненні спільної мети збереження довкілля.

1. *Малкина И.Б.* Международные неправительственные организации в современном международном праве: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10. – М., 2001; *Абашидзе А.Х., Урсин Д.А.* Неправительственные организации: международно-правовые аспекты. – М.: Изд-во РУДН, 2002; *Малкина И.Б.* Новое в правовом регулировании деятельности неправительственных организаций // Российский ежегодник международного права. – СПб.: СКФ Россия – Нева, 2001. – С. 346-352. 2. *Задорожний О.В., Медведева М.О.* Міжнародне право навколишнього середовища: Підручник. – К.: Прометей, 2010. – С.177. 3. *Медведева М.О.* Міжнародне право навколишнього середовища як галузь сучасного міжнародного права // Порівняльно-правові дослідження. – 2009. –

№ 2. – С. 46-51, С. 49-50. **4.** Резолюція 47/191, п. 3.f, 3.g. **5.** *Нуеен Куок Динь, Патрик Дайе, Алэн Пелле.* Международное публичное право: В 2 т. / Пер. с франц. – К.: Сфера, 2001. – Т. 2. – С. 335. **6.** *Hunter D. et al.* International environmental law and policy / Robert C. Clark et al. eds. – Foundation Press, 2002. – 2-d ed. – P. 396-398. **7.** *Beyerlin U.* The role of NGOs in international environmental litigation // Heidelberg Journal of International Law. – 2001. – Vol.61. – P.357-378. **8.** *Задорожній О.В., Медведєва М.О.* Міжнародне право навколишнього середовища: Підручник. – К.: Промінь, 2010. – С.178. **9.** *Peter Spiro.* New Players on the International Stage. Symposium on International Legal Personality // HOFSTRA LAW & POLICY SYMPOSIUM 25–32 (1997) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.tjsl.edu/slomansonb/1.1_NewPlayers.pdf **10.** *Копылов М.Н.* Введение в международное экологическое право. – М.: РУДН, 2007. – С. 37-38. **11.** *Копылов М.Н.* Эколого-правовой аспект проблемы внешнего долга развивающихся стран // Внешнеэкономический бюллетень. – М., 2000. – № 2. – С. 41-49. **12.** Doc. UNEP/GC (IV) Inf. 6, 29 March 1976. **13.** *Спроби* координувати природоохоронні програми МНУО вживають в рамках ЮНЕП. Однак ці заходи обмежені щорічним розглядом Радою керуючих ЮНЕП огляду про діяльність МНУО в сфері охорони навколишнього середовища (Report on NGO Activities on Environmental Issues Related to UNEP Programmes. Prepared for the 7th Governing Council of the UNEP. Nairobi, 1979, March). **14.** *Колбасов О.С.* Международно-правовая охрана окружающей среды. – М.: Междунар. отнош., 1982. – С. 108. **15.** *Тимошенко А.С.* Формирование и развитие международного права окружающей среды: Автореф. дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.10. – М., 1987. – С. 29-30. **16.** *Development Forum,* 1980, March. – Vol. III, N 2, p. 8-9. **17.** *Кравченко С.М., Андрусевич А.О., Бонайн Дж.* Актуальні проблеми міжнародного права навколишнього середовища: Підручник / За заг. ред. С.М.Кравченко. – Львів: Вид.центр ЛНУ, 2002. – С. 146-148. **18.** *Колбасов О.С.* Международно-правовая охрана окружающей среды. – М.: Междунар. отнош., 1982. – С. 109. **19.** Там же. – С. 110. **20.** *Кравченко С.М., Андрусевич А.О., Бонайн Дж.Е.* Цит. праця. – С.150. **21.** *Задорожній О.В., Медведєва М.О.* Цит. праця. – С. 183. **22.** *Schreck S.C.* The role of nongovernmental organizations in international environmental law // Gonzaga Journal of International Law. – Vol. 10. – P. 252-269.

УДК 341(045)

А. В. АНТИПЕНКО

МИРНИ ЗАСОБИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ЗБРОЙНОЇ КОНФЛІКТНОСТІ: ПРОБЛЕМИ ДІЄВОСТІ

Розглядається проблема дієвості наявного правового та інституційного інструментарію щодо сучасної збройної конфліктності, зважаючи на зростання в ній терористичного елементу. Ключовою проблемою недостатньої ефективності системи ООН щодо сучасної збройної конфліктності визначається недооцінка глобалізаційних чинників цієї конфліктності. Внаслідок цього відбувається розпорошення миротворчих можливостей міжнародного співтовариства, зосередження їх на другорядних чинниках і ситуаціях. Запропоновано шляхи усунення визначеної невідповідності.

Ключові слова: збройна конфліктність, тероризм, миротворчість в умовах глобалізації, глобалізаційний підхід до врегулювання, глобалізований формат втручання.

© АНТИПЕНКО Анна Володимирівна – здобувач кафедри міжнародного права Інституту міжнародних відносин Національного авіаційного університету